דאפי' פחות מכדי אונאה חוזר מיתיבי רבית ואונאה להדיוט ואין רבית ואונאה להקדש מי אלימא ממתניתין דאוקימנא בתורת אונאה ה"נ רבית ודין אונאה להדיוט ואין רבית ודין אונאה להקדש אי הכי היינו דקתני סיפא זה חומר בהדיוט מבהקדש ארבית ליתני נמי זה חומר בהקדש מבהדיוט אאונאה הכי השתא בשלמא זה חומר בהדיוט מבהקדש ותו לא אלא הקדש זה חומר ותו לא רבית דהקדש היכי דמי אילימא דאוזפיה גזבר מאה במאה ועשרים והלא מעל הגזבר וכיון שמעל הגזבר יצאו מעותיו לחולין והוו להו דהדיוט אמר רב הושעיא הכא במאי עסקינן כגון שקיבל עליו לספק סלתות מארבע ועמדו משלש א)כדתניא ב)אהמקבל עליו לספק סלתות מארבע ועמדו משלש מספק מארבע משלש ועמדו מארבע מספק מארבע שיד הקדש על העליונה רב פפא אמר הכא באבני בנין המסורות לגזבר עסקינן כדשמואל ג)דאמר שמואל °ד)בבונין בחול ואח"כ מקדישין: אין בהן תשלומי כפל (וכו'): מנהני מילי דת"ר ה)[1]על כל דבר פשע כלל על שור על חמור על שה על שלמה פרט על כל אבדה אשר יאמר חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות שאינן מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות שאע"פ שמטלטלין אין גופן ממון הקדשות אמר קרא [2]רעהו רעהו ולא הקדש: ולא תשלומי ד' וה' (וכו'): מאי טעמא תשלומי ד' וה' אמר רחמנא ולא תשלומי שלשה וארבעה: שומר חנם אינו נשבע (וכו'): מנהני מילי דת"ר ו)[2]כי יתן איש אל רעהו כלל כסף או כלים פרט ז)(וגונב מבית האיש) חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות שאינן מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות שאע"פ שמטלטלין אין גופן ממון הקדשות אמר קרא רעהו ולא של הקדש: נושא שכר אינו משלם (וכו'): מנהני מילי דת"ר [3]כי יתן איש אל רעהו כלל חמור או שור או שה פרט וכל בהמה לשמור חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות שאינן מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות שאע"פ שמטלטלין אין גופן ממון הקדשות אמר קרא רעהו ולא של הקדש: שומר חנם אינו נשבע וכו': ורמינהו ח)גבני העיר ששלחו את שקליהן ונגנבו או שאבדו אם משנתרמה התרומה

נשבעין

דאפילו כל שהוא חוזר. ודוקא הקדשות אבל קרקעות עד פלגא אינו חוזר: **בשלמא** בהדיוט (א) זה חומר ותו לא. פי' זהו חדוש שהדיוט חומר אבל בהקדש זה חומר בתמיה פי' מה חידוש הוא שמצאנו חומר בהקדש מבהדיוט ולא גרסינן תו לא שהרי אף בהדיוט איכא טובא שומר חנם אינו נשבע °וכל הנך דמתניתין י): **כיון** דמעל הגזבר נפקא להו לחולין. ולא מצי למימר דאוזפיה במזיד דלא נפקא לחולין דא"כ ליכא אגר נטר כיון שהלוה אסור להשתמש בהם דלא זכה בהם: **לספק** סלתות מארבע ועמדו משלש. תימה היכי מיירי אי יצא השער או לא יצא השער ויש לו א"כ בהדיוט נמי שרי ואי דלא יצא השער וגם אין לו על מה מחלל מעות הקדש וליכא למימר שיחלל על פרוטה דהא אע"ג שזהו ריוח הקדש שמתנה לתת ארבע סאין בסלע להקדש כל השנה כיון דבשעת חלול מחלל על דבר שאינו שוה זהו זילותא דהם לא כן אמאי הדר ביה ממאי דאוקי דאוזיף במאה כו' ומזה הטעם נמי אין לומר לב"ד מתנה עליהם להתחלל בשביל ריוח הקדש דא"כ בחנם חזר בו משנויא קמא וי"ל כגון שהתנדב אדם לתת ק' סלעים ולא הקדישם עדיין ונתנם לנחתום כדי לתת להקדש ארבע סאין בכל סלע ויצא השער של לקוטות אבל לא יצא השער כלל אסור דלמא אתי לאחלופי בהדיוט ולכך נקט ועמדו אחר כך משלש וכן בזוזי אם נתן ק' זוזי לאדם שיחזיר להקדש מאה ועשרים אסור דאפילו מדאורייתא נראה דאסור דחשיב כאילו מקבל מלוה עצמו כמו (קדושין דף ז.) תן מנה לפלוני ואקדש אני לך דמקודשת מדין ערב דחשוב כאילו קבלה ממנו והא דשרי בסמוך דאוזיף אבנים במאה ועשרים היינו שהגזבר עצמו נותנן וגם אבנים הם דמוכחא מילתא שהם של הקדש אבל דרך מקח וממכר שנתן על הסלתות וגם יצא השער של לקוטות שרי להקדש:

כ)**שומר** חנם אינו נשבע. נראה דהוא הדין דאינו משלם דאפילו שומר שכר אם פשע נראה דלא משלם מדפריך לקמן (דף נח.) מהשוכר פועל לשמור כו' ולא משני כשפשע והיינו טעמא דמכל דין הפרשה אמעיטו והא דלא קתני אינו משלם דהוי רבותא טפי משום דעיקרה בשבועות פרק הדיינים (דף מב:) ונסבה אגררה דהתם:

רעהו ולא של הקדש. ל)ובריש מרובה (ב"ק דף עו.) ממעט מוגונב מבית האיש מ): **כי** יתן איש אל רעהו כלל. בריש ג' מינים (נזיר ד' לה.) דריש בפרט וכלל ופרט ובת"כ דריש בכלל ופרט לחודא ונראה דכל הני כללי ופרטי אסמכתא דבמרובה ס) דרשינן מעל חמור שור ושה חד למעוטי עבדים וחד למעוטי קרקעות וחד לשטרות בין מכפל בין משבועה והשתא אתי שפיר דכסף או כלים דרשינן פרק שבועת הדיינין (שבועות דף לט: ושם ד"ה מה) מה כלים שנים אף כסף שנים מה כסף דבר חשוב כו':

נשבעין

דאפילו פחות מכדי אונאה חוזר: **ואין רבית ואונאה להקדש.** אין איסור אונאה ואיסור רבית נוהג בהקדש. ולקמיה מפרש היכי דמי רבית דהקדש: **דין אונאה להדיוט.** שתות: **ואין דין אונאה להקדש.** דאפילו פחות מכדי אונאה חוזר: **היינו דקתני כו'.** בתמיה והא חומרא דהקדש הוא: ומשני כי קתני חומר דהדיוט ארבית קאי: **אאונאה.** ומשום אונאה ליתני נמי זה חומר בהקדש: **אלא הקדש זה חומר ותו לא.** בתמיה: **דאוזיף.** שהלוה להדיוט: **והלא מעל.** שהוציא מעות הקדש לחולין ולא הכניס תחתיהן להקדש כלום ושוגג הוא אלא כסבור שמותר משום שכר הקדש: **והוו להו דהדיוט.** של גזבר שהרי עליו לשלם להקדש קרן וחומש: **הכא במאי עסקינן.** האי דקתני אין רבית להקדש לאו בהלואה קאי אלא בהדיוט שקיבל מעות מן הלשכה מן הגזבר לספק סלתות כל השנה למנחות של צבור ארבע סאין בסלע והוקרו ועמדו משלש סאין בסלע דאילו הדיוט אסור לפסוק על פירות עד שיצא השער וכאן אפילו לא יצא השער עדיין לארבע פוסקין: **רב פפא אמר.** לעולם בהלואה דאוזיף מאה במאה ועשרין ודקשיא לך הלא מעל: **באבני בנין.** עסקינן שהלוה הגזבר מהן להדיוט דאין בהן מעילה ואין על הגזבר לשלם אלא שליח בעלמא הוא: **דאמר שמואל בונין בחול.** כשהן בונין בנייני הקדש לא היו קונין האבנים והטיט ממעות הקדש כדי שלא יבואו האומנין והעם לידי מעילה אם ישבו עליהם או אם יהנו מהם אלא לוקחין בהקפה והרי הן חול עד שיבנו בחומה ומשהן בנויות בחומה נותנין מעות הקדש ולוקחין אותן והוא הקדשן או אם התנדב אדם אבנים נותנן לבנאי ואינו קורא שם הקדש עליהן עד שיתננו בבנין הלכך לא מעל הגזבר: **על כל דבר פשע.** סיפיה דקרא משתעי בטוען טענת גנב או בגנב עצמו: **ולא תשלומי שלשה וארבעה.** שלשה לשה וארבעה לשור דכיון דאימעיט מכפל בצר להו חדא שהכפל בטובח ומוכר בכלל תשלומי ד' וה': **וכי יתן וגו'.** לקמן בהשואל (דף צד:) אמרי' פרשה ראשונה נאמרה בשומר חנם שניה בשומר שכר וכתוב בפרשה ראשונה ונקרב בעל הבית וגו' ואוקימנא לשבועה בהמפקיד (לעיל דף מא:): **שקליהן.** שקלים של אדר לקרבנות צבור: **ונגנבו.** מן השלוחין: **אם משנתרמה התרומה.** אם כשבאו לדין כבר נתרמה התרומה שהיו תורמין הלשכה בג' קופות ט):

נשבעין

עין משפט נר מצוה

קסו א מיי' פ"ז מהל' כלי מקדש הל' ט:
קסז ב מיי' פ"ח מהל' מעילה הלכה ד:
קסח ג מיי' פ"ג מהל' שקלים הלכה ט:

◆

מוסף רש"י

המקבל עליו לספק סלתות מארבע. שקבל מעות מן הגזבר כדי לספק סולת כל השנה וקיבל עליו לתת ארבעה סאין בסלע והוקרו, **ועמדו משלש.** שלשסאין בסלע, **יספק מארבע.** נותן ד' סאין כמו שקיבל (מנחות צ.) דמעות הקדש קונות דהא הקדש קנו ממנו במעות דכתיב ונתן הכסף וקם לו (שם מכת"י). **משלש ועמדו מארבע.** קיבל עליו לתת ג' סאין בסלע והוזלו ועמדו ד' סאין בסלע (שם צ:). **מספק מארבע.** דלא יהא הדיוט חמור מהקדש, דכל זמן שלא משך יכול לחזור בו (שם מכת"י). **בונין בחול ואח"כ מקדישין.** כלומר כשהן בונין בבדק הבית היו קונין כל צרכי הבנין ממעות של חולין, או היו לוקחין כל צרכי הבנין באמנה ולאחר שנגמר הבנין היו מקדישין אותו כן שהיו מביאין ממעות של הקדש כשיעור דמי כל הבנין והשבח שהשביחו האומנין בבנין ושכר האומנין ואומר תחול קדושה שיש במעות הללו על הבנין הזה ונמצא הבנין קדוש והמעות יצאו לחולין ופורעין מהן שכר האומנין ממה שחיללו והשבח שהשביחו האומנין בבנין ופורעין לאותן שלוו מהן מעות של חולין שנעשו בהן צורכי הבנין או לאותן שהאמינו להן צרכי הבנין (מעילה יד.). **יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות.** דכתיב והתנחלתם אותם וגו' (ב"ק סב:). **אין גופן ממון.** אלא גורמין לגבות ממון (שם). **כי יתן איש אל רעהו כלל כסף או כלים פרט.** פרשת שומר חנם היא דתניא בהשואל (צד:) פרשה ראשונה בשומר חנם ושניה בשומר שכר ושלישית בשואל, וגבי שומר חנם אין לו עליו אלא שבועה, כדכתיב (שמות כב) ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו (שבועות מג.). **בני העיר ששלחו.** ע"י שליח, **את שקליהן.** לירושלים למקדש (יומא סד.). **אם משנתרמה התרומה.** ג' קופות קודש שנודע שאבדו (שם).

מסורת הש"ס

א) [נ"ל כדתנן], ב) [שקלים פ"ד מ"ט מנחות צ.], ג) [עי' תוס' עירובין לא: ד"ה ונתן], ד) מעילה יד., ה) ב"ק סב: שבועות מב:, ו) ב"ק סג. שבועות מג. [ע"ש], ז) [בב"ק סג. ובשבועות מג. איתא לשמור חזר וכלל], ח) שקלים פ"ב מ"א יומא סה., ט) [שקלים פ"ג מ"ב], י) [וע"ע תוס' זבחים לד: ד"ה אלא מתרי וכו' ותוס' ערכין כ. ד"ה ת"ר חומר], כ) [שייך למתני'], ל) [נ"ל ובמרובה], מ) [עי' תוס' ריש מרובה סג. ד"ה רעהו], ס) [דף סד:],

◆

תורה אור השלם

1 עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע עַל שׁוֹר עַל חֲמוֹר עַל שֶׂה עַל שַׂלְמָה עַל כָּל אֲבֵדָה אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה עַד הָאֱלֹהִים יָבֹא דְּבַר שְׁנֵיהֶם אֲשֶׁר יַרְשִׁיעֻן אֱלֹהִים יְשַׁלֵּם שְׁנַיִם לְרֵעֵהוּ: שמות כב ח

2 כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ כֵלִים לִשְׁמֹר וְגֻנַּב מִבֵּית הָאִישׁ אִם יִמָּצֵא הַגַּנָּב יְשַׁלֵּם שְׁנָיִם: שמות כב ו

3 כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ חֲמוֹר אוֹ שׁוֹר אוֹ שֶׂה וְכָל בְּהֵמָה לִשְׁמֹר וּמֵת אוֹ נִשְׁבַּר אוֹ נִשְׁבָּה אֵין רֹאֶה: שמות כב ט

◆

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה בשלמא בהדיוט זה חומר פי' כצ"ל ותיבות ותו לא נמחק:

◆

גליון הש"ס

גמ' בונין בחול. עיין לעיל דף נד ע"א תוס' ד"ה הקדש: תוס' ד"ה בשלמא וכו' וכל הנך דמתני'. עיין זבחים דף לד ע"ב תוס' ד"ה אלא:

נשבעין לגזברין ואם לאו נשבעין לבני העיר ובני העיר שוקלין אחרים תחתיהן [א]נמצאו או שהחזירום הגנבים אלו ואלו שקלים הם ואין עולין להם לשנה הבאה אמר שמואל [ב]הכא בנושא שכר עסקינן °ונשבעין ליטול שכרן אי הכי נשבעין לגזברין לבני העיר מבעי ליה אמר רבה נשבעין לבני העיר במעמד גזברין כי היכי דלא נחשדינהו ואי נמי כי היכי דלא לקרו להו פושעים והא נגנבו או שאבדו קתני ושומר שכר בגניבה ואבידה חיובי מיחייב והכא נמי נהי דשלומי לא משלמי אגרייהו מיהא לפסיד [א]אמר רבה [ג]נגנבו בלסטין מזויין אבדו שטבעה ספינתו בים רבי יוחנן אמר הא מני ר"ש היא [ב]דאמר קדשים שחייב באחריותן יש להן אונאה ונשבעין עליהם התינח עד שלא נתרמה התרומה משנתרמה התרומה קדשים שאינו חייב באחריותן נינהו דתניא [ג][ד]תורמין על האבוד ועל הגבוי ועל העתיד לגבות אלא א"ר אלעזר [ה]שבועה זו תקנת חכמים היא שלא יהו בני אדם מזלזלים בהקדשות: נושא שכר אינו משלם: רמי ליה רב יוסף בר חמא לרבה תנן נושא שכר אינו משלם ורמינהי [ד][ו]השוכר את הפועל לשמור את הפרה לשמור את התינוק לשמור את הזרעים אין נותנין לו שכר שבת לפיכך אין אחריות שבת עליו היה שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה שכיר שבוע נותנין לו שכר שבת לפיכך אחריות שבת עליו מאי לאו לשלם לא [ז]להפסיד שכרו אי הכי רישא דקתני אין אחריות שבת עליו הכי נמי דלהפסיד שכרו ומי אית ליה שכר שבת והא קתני אין נותנין לו שכר שבת אשתיק א"ל מידי שמיע לך בהא א"ל הכי אמר רב ששת [ח]בשקנו מידו וכן א"ר יוחנן [ה]בשקנו מידו: ר"ש אומר קדשים שחייב באחריותן יש להן אונאה ושאינו חייב באחריותן אין להן אונאה: תני תנא קמיה דר' יצחק בר אבא קדשים שחייב באחריותן חייב שאני קורא בהן [1]בה' וכחש ושאינו חייב באחריותן פטור שאני קורא בהן בעמיתו וכחש אמר ליה כלפי לייא

איפכא

נשבעין לגזברים. שלא פשעו בהן שהן בעלי הדין דמכיון שתרמו את הלשכה אין אחריות אבידה על הבעלים אלא על ההקדש כדאמרינן לקמן תורמין על האבוד שיהא חלק בקופות הללו למי ששלח שקלו ואבד ואינו יודע עכשיו שאבד: **ואם לאו.** שנודע להם מקודם לכן שוב אין תורמין עליהם אלא על מנת שישלחו להם אחרים תחתיהם לפיכך בני העיר הן בעלי הדין של שלוחים: **נמצאו.** קאי אאבדו: **שהחזירום.** קאי אנגנבו: **אלו ואלו שקלים הם.** דכיון דקדוש קדוש: **הכא בנושא שכר עסקינן.** כלומר שבועה זו לא ליפטר מתשלומין היא דלאו שומר חנם נשבע על הפשיעה ולא נושא שכר משלם גניבה ואבידה כי מתני' ושבועה זו כדי ליטול שכרן נשבעין שאינן ברשותן וגוזין שכרן מן בני העיר. ולקמיה פריך והא כיון דשומר שכר יש עליו לשומרו מגניבה ואבידה ולא שמר לא השלים עבודתו אין לו ליטול שכר: **נשבעים לגזברים.** בתמיה. והלא אין שכרן אלא על בני העיר: **נשבעים לבני העיר.** ליטול שכרן ובמעמד הגזברים מפני שההפסד על ההקדש: **והכא נמי נהי דשלומי לא משלמי.** דאימעט הקדשות מתשלומי שומרים: **אגרייהו מיהא לפסיד.** שהרי נשתעבדו לשומרן מגניבה ואבידה ועל מנת כן היו נוטלין שכר והרי לא השלימו מלאכתן: **בלסטים מזוין.** דאונס הוא ולשמירה זו לא קבלו עליהם: **הא מני ר"ש היא.** במסכת שבועות (ד' מב:): **יש להן אונאה.** בכדי גרם לה ומאן דגרים לה לא ידע שאמר ר"ש בהדיא לגבי שבועה והולכך נלמדה ממשנתנו: **שחייב באחריות.** שהמפקיד חייב באחריות הלכך כדידיה דמי לר"ש והכא נמי חייבין כל בני העיר לשקול אחרים תחתיהן: **תורמין על האבוד.** כשהיו ממלאים שלש קופות מכסף הלשכה והיא תרומה ליקח מכסף הקופות כל קרבנות צבור ותורמין אותן ע"מ שיהו שלש קופות ראש ותרומה לשיריים שיהו אותן שהביאו שקלים הנשארים בלשכה זוכים בתרומת הקופה להיות הקרבנות גם עליהם ותורמין אותן אע"פ ששלח שקלו ואבד לו ואין ידוע לו: **ועל הגבוי.** ועודנו בדרך: **ועל העתיד לגבות.** מי שנאנס ולא שלח שקלו באדר היה משלחו כל השנה כולה ונותנין בשופר שכתוב עליו תקלין חדתין והלשכה היתה נתרמה ג' פעמים בשנה בפרוס הפסח ובפרוס עצרת ובפרוס החג[ו]) וכשמגיע זמן לתרום נותנין מעות השופר בלשכה ותורמין וכשתורמין תרומה ראשונה מתנין אף על העתיד לגבות וגם בשניה ובשלישית והמביא אחר שנתרמה השלישית נותנו לשופר ששמו תיקלין עתיקין ונופל לשירי הלשכה ומהן באין חומת העיר ומגדלותיה[ז]): **אלא אר"א.** לעולם שבועה זו ליפטר מן התשלומין היא ובשומר חנם ודקשיא לך מתני' דאורייתא פטור לגמרי ורבנן הוא דתקון לה שלא יזלזלו בהקדשות בשמירתן: **השוכר את הפועלים.** גזבר של הקדש ששכר פועלים משל הקדש: **לשמור את הפרה.** אדומה שלקחוה ושומרין אותה שלא תיפסל בעליית עול או במום: **לשמור את התינוקות.** שלא יטמאו. שהיו מגדלין אותן לפרה בחצירות הבנויות בסלעים ותחתיהן חלל כדאמרינן בסוכה בהישן תחת המטה (ד' כא.) לפי שעשו מעלה בכהן השורף את הפרה שתהא פרישתו בטהרה ואין אחיו הכהנים נוגעין בו כל שבעה כדאמרינן בסדר יומא (דף ח:) והתינוקות הללו שלא נטמאו מעולם ממלאים מים למקדשין ומזין עליו כל שבעה: **ולשמור הזרעים.** שדה המנכרת וזרועה לעומר קודם לפסח שבעים יום כדאמרינן במנחות (ד' פה.). אי נמי בשביעית ספיחים לעומר ושתי הלחם[ח]): **אין נותנין לו שכר שבת.** אם שכיר יום הוא: **לפיכך אין אחריות שבת עליו.** אם אירע בהן קלקול בשבת אין חייב לשלם: **שכיר שבת.** שבוע: **שכיר שבוע.** שמיטה שלימה: **נותנין לו שכר שבת.** שנבלע בשכר שאר הימים ואינו מפורש לשבת: **בשקנו מידו.** שאם יקלקל שמירתו ישלם הא ודאי ישלם שהרי הוריד עצמו לכך ושיעבד נכסיו: **תני תנא.** לענין שבועת הפקדון אשם גזילות: **קדשים שהבעלים חייבין באחריותן.** כגון דאמר הרי עלי והפרישן והפקידן לזה וכפר ונשבע והודה חייב קרבן שבועה: **שאני קורא בהן בה' וכחש.** קס"ד טעם דחיובא משום דהן של גבוה קרינן בהו ומעלה מעל בה' וכחש: **ושאינן חייבין הבעלים באחריותן פטור.** הנשבע שאני קורא בהן בעמיתו וכחש מפני שהם קרוין של עמיתו ודעמיתו פטור דבעינן בה': **כלפי לייא.** כלפי היכן הדבר נוטה. לייא היכא כגון (ברכות ד' נח.) אצדי לנהרא כגני לייא:

איפכא

נשבעין לגזברים. פרש"י אם משנתרמה התרומה באו לדין נשבעים לגזברים דתנן תורמין על האבוד משמע שרוצה לפרש תורמין על האבוד שאבדו שליח קודם שנתרמה אך לא באו לדין אלא אחר שתרמו וקשה לפירושו דהוה ליה זו ואין צ"ל זו דכ"ש על הגבוי שלא נאבד שתורמין עליו וגם הפשט לא מיירי בבואם לדין ויש לפרש תורמין על האבוד שבא ליד הגזבר ונאבד קודם שתרמו כיון שהגיע ליד הגזבר ועל הגבוי ועודנו ביד השליח בדרך תורמין אע"ג שנאבד אחר שתרמו ועל העתיד לגבות אחר זמן ולשולחו לגזבר אע"פ שבשעת הרמה לא נתנה עדיין לשליח ובפרק בתרא דכתובות (ד' קח. ושם ד"ה ועל) גבי מודר הנאה דפריך בשלמא שוקל שקלו דתנן תורמין על האבוד כו' פירוש אותו שנאבד משליח אחר שתרמו דאין זה הנאה כיון שהוא פטור ולא כפרש"י דהתם דפי' דמעתיד לגבות מוכיח דתורמין אע"פ שלא יגבה לעולם ואין משמע כן בשמעתין:

דתנן תורמין על כו'. דתניא גרסינן דאין זו משנה בשקלים ותימה אמאי לא מוכח מגופא דאינו חייב באחריות מדקאמר נשבעין לגזברין ולא לבני העיר:

(א) **אמר** רבי יוחנן בשקנו מידו. וא"ת דבפ' הפועלים (לקמן ד' צד. ע"ש) תנא מתנה שומר חנם להיות כשואל להתחייב באונסין ופריך במאי מתנה בדברים ומשני אמר שמואל בשקנו מידו ור' יוחנן אמר אפילו תימא לא קנו מידו בההוא הנאה דקא מהימן ליה גמר ומשעבד נפשיה א"כ מאי בעי קנין וי"ל דהכא דפטור אפי' משבועה לא משעבד נפשיה בלא קנין אי נמי התם כיון שמתחייב כשואל סבורים העולם שהשאיל לו ובההיא הנאה משעבד נפשיה:

לשמור הזרעים. וא"ת והיאך מותר לעומר כיון ששומר הא כתיב (יחזקאל מה) ממשקה ישראל מן המותר לישראל ודרשינן (ת"כ פ' בהר) ואת ענבי נזירך לא תבצור מן המשומר אי אתה בוצר אבל אתה בוצר מן ההפקר משמע דאסור אם ליקט מן המשומר וכי תימא אינו אסור כי אם לבצור אבל אם עבר ובצר שרי לאכול הא אפילו מן ההפקר אסור לבצור דבצירה תולדה דקצירה כדאמרינן בריש מועד קטן (ד' ג.) וי"ל שלא היה מוחה לעולם מליקח רק שהיה מודיען שיחדוס לעומר ומעלמן היו נמנעין מליקח[ט]):

הא

עין משפט נר מצוה

קסט א ב ג מיי' פ"ג מהלכות שקלים הלכה ט:

קע ד מיי' שם פ"ב הל' ט ופ"ג הל' ט:

קעא ה מיי' שם פ"ג הל' ח ופ"ב מהל' שכירות הלכה ג [ופ"ה מהל' טוען ונטען הל' א] טוש"ע ח"מ סי' שא סעיף א:

קעב ו מיי' פ"ו מהל' שבת הל' כה סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שו סעיף ד [רב אלפס שבת פכ"ג דף עא:]:

קעג ז (מיי' פ"ב מהל' שכירות הלכה א) סמג עשין פה טוש"ע ח"מ סי' שא סעיף א:

קעד ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

◆

מוסף רש"י

נשבעין. השלוחין שבועת שומרין, לגזברין. שהרי ההפסד להקדש, שאין הבעלים חייבים לשקול עוד, דתניא (כתובות קח.) תורמין על האבוד שלא נודע (יומא סה.). **ואם לאו.** שלא נתרמה התרומה אין ההפסד להקדש אלא של בעלים, לפיכך נשבעין לבני העיר (שם). **ואין עולין להם.** לבעלים וצריכין לשקול לשנה הבאה (שם). **קדשים שחייב באחריותן כו' ונשבעין עליהם.** כגון אמר הרי עלי עולה והפריש בהמה לנדרו והפקידה לזה, נשבע עליה אותו שהפקדון בידו, דרעהו קרינן ביה, דדבר הגורם לממון לר' שמעון כממון דמי (שבועות מב:). **תורמין.** את הלשכה בשלש קופות, **על האבוד.** אף על מי ששלח שקלו ואבד, **ועל הגבוי,** שעדיין לא הגיע כאן, **ועל העתיד לגבות.** ואפילו לא נגבה לאחר מכאן יש לו חלק בתרומה ובקרבנות אלא שחיסר מלוה (כתובות קח. ע"ש). **היה שכיר שבת.** שנותנים לו ז' פשיטים שכרו לשבוע, אע"פ שמגיע ליום שבת פשוט אחד, כיון דכל יום שבת נבלע עם שכירות שאר השבוע, זו היא הבלעה, שכר שבת מבליע בתוך ימי השבוע, נותנין לו שכר שבת. דהבלעה שרי (נדרים לז:). **לפיכך אחריות שבת עליו.** דהא נותנין לו שכר השבת (שם).

מסורת הש"ס

א) [לעיל כט: מג.], ב) שבועות מב: [ע"ש], ג) [כתובות קח.], ד) [תוספ' פ"ח נדרים לז. תוספתא שבת פי"ח], ה) [לעיל טו. וש"נ], ו) [שקלים פ"ג מ"א], ז) [שם פ"ד מ"ב], ח) [שם מ"א], ט) [וע"ע תוס' יבמות קכב. ד"ה של ותוס' מנחות פד. ד"ה שומרי],

◆

תורה אור השלם

1 נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּיהוָה וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן אוֹ בִתְשׂוּמֶת יָד אוֹ בְגָזֵל אוֹ עָשַׁק אֶת עֲמִיתוֹ: ויקרא ה כא

◆

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה וכן אמר ר' יוחנן וכו' א"כ אמאי בעי:

◆

גליון הש"ס

גמ' ונשבעין ליטול שכרן. עיין בהגהות מרדכי פ' האומנין אות תנה:

איפכא מסתברא אמר ליה איסמיה אמר ליה לא הכי קאמר קדשים שחייב באחריותן חייב דאיתרבו מבה' וכחש ושאינו חייב באחריותן פטור דאמעיט מבעמיתו וכחש: רבי יהודה אומר אף המוכר ספר תורה מרגלית ובהמה אין להם אונאה: תניא רבי יהודה אומר אף המוכר ספר תורה אין לה אונאה לפי שאין קץ לדמיה בהמה ומרגלית אין להם אונאה מפני שאדם רוצה לזווגן אמרו לו והלא הכל אדם רוצה לזווגן ורבי יהודה הני חשיבי ליה והני לא חשיבי ליה ועד כמה אמר אמימר עד כדי דמיהם תניא ר' יהודה בן בתירא אומר אף המוכר סוס וסייף וחטיטום במלחמה אין להם אונאה מפני שיש בהן חיי נפש:

מתני' [א]כשם שאונאה במקח וממכר כך אונאה בדברים [ב]לא יאמר לו בכמה חפץ זה והוא אינו רוצה ליקח אם היה בעל תשובה לא [ג]יאמר לו זכור מעשיך הראשונים אם הוא בן גרים לא יאמר לו זכור מעשה אבותיך שנאמר [1]וגר לא תונה ולא תלחצנו:

גמ' ת"ר [2]לא תונו איש את עמיתו באונאת דברים הכתוב מדבר אתה אומר באונאת דברים או אינו אלא באונאת ממון כשהוא אומר [3]וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך הרי אונאת ממון אמור הא מה אני מקיים לא תונו איש את עמיתו באונאת דברים הא כיצד אם היה בעל תשובה אל יאמר לו זכור מעשיך הראשונים אם היה בן גרים אל יאמר לו זכור מעשה אבותיך [ג]אם היה גר ובא ללמוד תורה אל יאמר לו פה שאכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים בא ללמוד תורה שנאמרה מפי הגבורה [ד]אם היו יסורין באין עליו (ה)אם היו חלאים באין עליו או שהיה מקבר את בניו אל יאמר לו כדרך שאמרו לו חביריו לאיוב [4]הלא יראתך כסלתך תקותך ותום דרכיך זכר נא מי הוא נקי אבד [ה]אם היו חמרים מבקשין תבואה ממנו לא יאמר להם לכו אצל פלוני שהוא מוכר תבואה ויודע בו שלא מכר מעולם ר"י אומר אף לא יתלה עיניו על המקח [ו]בשעה שאין לו דמים שהרי [ז]הדבר מסור ללב וכל דבר המסור ללב נאמר בו ויראת מאלהיך א"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחאי [י]גדול אונאת דברים מאונאת ממון שזה נאמר בו [2]ויראת מאלהיך וזה לא נאמר בו ויראת מאלהיך ור' אלעזר אומר [ז]זה בגופו וזה בממונו רבי שמואל בר נחמני אמר [ח]זה ניתן להישבון וזה לא ניתן להישבון תני תנא קמיה דרב נחמן בר יצחק [ט]כל המלבין פני חבירו ברבים כאילו שופך דמים א"ל שפיר קא אמרת דחזינא ליה דאזיל סומקא ואתי חיורא אמר ליה אביי לרב דימי במערבא במאי זהירי א"ל באחוורי אפי דאמר רבי חנינא הכל יורדין לגיהנם חוץ משלשה הכל ס"ד אלא אימא כל היורדין לגיהנם עולים חוץ משלשה שיורדין ואין עולין ואלו הן הבא על אשת איש [י]והמלבין פני חבירו ברבים [כ]והמכנה שם רע לחבירו מכנה היינו מלבין [ל]אע"ג דדש ביה בשמיה אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן

נוח

איפכא מסתברא. כל הדברים נראין הפך דשאינו חייב באחריותן דה' ניהו טפי משחייב באחריותן ואם באת לחייבו בשל גבוה ולפוטרו בשל הדיוט כן היה לו לומר קדשים שחייב באחריותן פטור שאני קורא בהן בעמיתו וכחש שאינו חייב באחריותן חייב שאני קורא בהן בה' וכחש ועוד דהדיוט הוה ליה לחיובי טפי דהא שומרי הקדשות פטורין מן השבועה ומכל הבא על ידה: **איסמייה.** אסיר משנה זו מגירסתי: **הכי קאמר כו'.** האי שאני קורא בהן בה' וכחש לא משמע בה' וכחש ולא בעמיתו ולחיוביה משום שהן של הקדש אלא הכי קאמר קדשים שחייב באחריותן חייב קרבן שבועה לפי שהן של עמיתו ואם באת לפוטרו לפי שהן של הקדש להכי אתא בה' וכחש לרבוייהו אף אם יש בהן לד גבוה: **ושאין חייב באחריותן פטור.** לפי שאני קורא בהן למעטן בעמיתו וכחש והכא ליכא עמיתו ואימעיט מבעמיתו וכחש: **לזווגן.** מי שיש לו שור יפה להרישה מחזר על אחר שכמותו לצמדו עמו בעול שהמצמיד שור חלש עם הבריא מקלקל את הבריא וכן מרגלית נאה (עם חבירתה) למלאות עם חבירתה בזהב מן היחידית: **חשיבי ליה.** וחביב לו זיווגן: **ועד כמה.** לא הוי אונאה: **כדי דמיהם.** כפליים: **חטיטום.** מגן: **במלחמה.** בתוך המלחמה: **שהרי דבר המסור ללב.** ולפיכך נאמר בו ויראת מאלהיך. האי שהרי ליתן טעם למה נאמר בו יראה נקט ליה והכי קאמר שהרי כל הדברים הללו אין טובתן ורעתן מסורה להכיר אלא ללבו של עושה הוא יודע אם לעקל אם לעקלקלות ויכול הוא לומר לא עשיתי כי אם לטובה הייתי סבור שיש לך תבואה למכור או הייתי חפץ לקנות מקח זה: **וכל דבר המסור ללב.** של אדם נאמר בו הוי ירא מן היודע מחשבות אם לטובה אם לאונאה: **הכל ס"ד.** וכי הכל יורדין: ה"ג **כל היורדין לגיהנם עולין: דדש ביה.** כבר הורגל בכך שמכנים אותו כן ואין פניו מתלבנות ומכל מקום זה להכלימו מתכוין:

ובגלעי

הא מה אני מקיים לא תונו באונאת דברים. דכל היכא דאיכא למדרש דרשינן ולא מוקמינן בלאוי יתירי: **אם** הוא בן גרים כו'. היינו זו אף זו דאפילו מעשה אבותיו אין לו להזכיר: **הלא** יראתך כסלתך. פירוש לשון בטחון כמו שמתי זהב כסלי (איוב לא) וכמו אשר יקוט כסלו וגו' (שם ח) כלומר היה לך ליראה מהקב"ה וזה היה בטחונך ותום דרכיך היא תקותך זכר נא מי הוא נקי ואבד אם היית נקי לא היית אובד וסוף פרק הנחנקין (סנהדרין ד' פט:) יש לפרש כמו כן לשון בטחון ולא לשון סכלות דא"ל (א) לאברהם הלא יראתך כסלתך כלומר מה שאתה ירא מהקב"ה היה לך להיות בטחונך והרי אתה מפסיד בדבר שאתה שוחט בנך:

זה בגופו וזה בממונו. והא דאמרי' פרק הגוזל בתרא (ב"ק ד' קיט.) הגוזל לחבירו שוה פרוטה כאילו גזל נשמתו היינו משום דפעמים רעב כבד ואין לו במה לקנות אבל יש הרבה בני אדם שאינם חסרים כל כך:

דאזיל סומקא ואתי חיורא. ומה שמאדים בתחילה לפי שהדמים מתאספין לברוח:

חוץ מג' שיורדין ואין עולין. אין לפרש דאין עולין לעולם דהא אמרינן בסמוך הבא על אשת איש יש לו חלק לעולם הבא אלא ה"פ כל היורדין עולין מיד ואין אור של גיהנם שולט בהן כדאמרינן בפרק עושין פסין (עירובין ד' יט.) ק"ו ממזבח הזהב ובפרק בתרא דחגיגה (ד' כז.) עביד ק"ו מסלמנדרא חוץ מג' דאין עולין מיד אבל יש מהם נדונין לעולם (ב) המלבין פני חבירו ברבים דאמר בסמוך אין לו חלק לעולם הבא ויש שעולין לאחר י"ב חדש כגון הבא על אשת איש דמשפט רשעי ישראל בגיהנם י"ב חדש אי נמי מלבין נמי נהי דאין לו חלק לעולם הבא אינם נדונין יותר מי"ב חדש אלא לאחר י"ב חדש לא חיין ולא נדונין ושרוים בלא טובה ובלא רעה וניחא השתא דלא חשיב מינים ואפיקורסים שאותם נדונין לדורי דורות כדאמר בפ"ק דר"ה (ד' יז. ושם ד"ה כי) דגיהנם כלה והם אינם כלים ומיהו תימה דלא חשיב פושעי ישראל בגופם כגון קרקפתא דלא מנח תפילין דאמרינן בר"ה (שם) שיורדין ונדונין בה י"ב חדש ואח"כ גופן ונשמתן נשרפת ונעשים אפר תחת כפות רגליהם של צדיקים ונראה דלא רצה למנות אותם ששנויים בברייתא דלא היה משמיענו שום חדוש והא דחשיב מלבין אע"ג דתנא ליה במס' אבות (פ"ג מי"א) אגב מכנה נקיט ליה ומכנה איצטריך לאשמועינן אע"ג דדש ביה בשמיה והא דלא חשיב הבא על הכותית דאמר בעושין פסין (עירובין ד' יט. ושם ד"ה בר) דלא מסיק ליה אברהם אבינו דמשכה עורלתיה ולא ד)מבשקר ליה דלא חשיב אלא הני דבשביל עבירה זו לבדה אין עולים (ג) כדתניא אע"פ שיש בידו תורה ומעשים טובים אבל הבא על הכותית בשביל עבירה זו לבדה אינו נענש אם לא שיש בידו עבירות אחרות שראוי בשבילם לירד לגיהנם אלא שעבירה זו גורמת לו דאין אברהם אבינו מעלהו מיד אלא שיהא שם י"ב חדש וכולהו בשלא עשה תשובה דתשובה מועלת לכל דבר ואיכא למאן דאמר (ברכות ד' לד:) דבעלי תשובה גדולים מאותן שהיו צדיקים לעולם:

נוח

עין משפט
נר מצוה

קעה א מיי' פי"ד מהל' מכירה הל' יב סמג לאוין קעא טוש"ע ח"מ סי' רכח סעיף א:

קעו ב מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סעי' ד:

ג [מיי' שם ופ"ז מהל' תשובה הל' ח טוש"ע שם]:

קעז ד מיי' פי"ד מהל' מכירה הל' יג סמג שם:

קעח ה ו מיי' שם [והל' יד] סמג שם טוש"ע שם:

קעט ז ח ט מיי' שם הל' יח טוש"ע שם סעיף א:

קפ י כ מיי' פ"ו מהל' דיעות הל' ח ופ"ג מהלכות תשובה הל' יד [טוש"ע ח"מ סימן תכ סעיף לט]:

קפא ל מ מיי' שם טוש"ע ח"מ סי' רכח סעיף ה:

מסורת הש"ס

א) [או אם היו כל"ל], **ב)** [פסחים קיב: ע"ש], **ג)** [קדושין לג:], **ד)** פי' לא מכיר ליה,

◆

תורה אור השלם

1 וְגֵר לֹא תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ כִּי גֵרִים הֱיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם: שמות כב כ

2 וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עֲמִיתוֹ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא כה יז

3 וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתֶךָ אוֹ קָנֹה מִיַּד עֲמִיתֶךָ אַל תּוֹנוּ אִישׁ אֶת אָחִיו: ויקרא כה יד

4 הֲלֹא יִרְאָתְךָ כִּסְלָתֶךָ תִּקְוָתְךָ וְתֹם דְּרָכֶיךָ: זְכָר נָא מִי הוּא נָקִי אָבָד וְאֵיפֹה יְשָׁרִים נִכְחָדוּ: איוב ד ו ז

◆

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה הלא וכו' דא"ל שטן לאברהם הלא: **(ב)** ד"ה חוץ וכו' נידונין לעולם כגון המלבין: **(ג)** בא"ד כדתנן אע"פ שיש בידו:

◆

מוסף רש"י

אף לא יתלה עינו על המקח בשעה שאין לו דמים. לקנות המקח ונמצא מפסידו הגם שלא יקחנו אחר מאחר שאתה מהפך בו (פסחים קיב:).

נוח לו לאדם שיבא על ספק אשת איש ואל ילבין פני חבירו ברבים מנ"ל מדדרש רבא א) דדרש רבא מאי דכתיב 1 ובצלעי שמחו ונאספו קרעו ולא דמו אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע גלוי וידוע לפניך שאם היו מקרעים בשרי לא היה דמי שותת לארץ ולא עוד אלא אפילו בשעה שעוסקין בנגעים ואהלות אומרים לי דוד הבא על אשת איש מיתתו במה ואני אומר להם א מיתתו בחנק ° ויש לו חלק לעוה"ב אבל ב המלבין את פני חבירו ברבים אין לו חלק לעוה"ב ב) (ואמר) ג) מר זוטרא בר טוביה אמר רב ואמרי לה אמר רב ד) חנא בר ביזנא אמר ר"ש חסידא ואמרי לה א"ר יוחנן משום רשב"י נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים מנ"ל מתמר דכתיב 2 היא מוצאת והיא שלחה אל חמיה אמר רב ה) חננא בריה דרב אידי מאי דכתיב 3 ולא תונו איש את עמיתו ו) ג עם שאתך בתורה ובמצות אל תונהו אמר רב ד לעולם יהא אדם זהיר באונאת אשתו שמתוך שדמעתה מצויה אונאתה קרובה ז) א"ר אלעזר מיום שנחרב בית המקדש ננעלו שערי תפלה שנאמר 4 גם כי אזעק ואשוע שתם תפלתי ואע"פ ששערי תפלה ננעלו שערי דמעות לא ננעלו שנאמר 5 שמעה תפלתי ה' ושועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש ואמר רב כל ההולך בעצת אשתו נופל בגיהנם שנאמר 6 רק לא היה כאחאב וגו' א"ל רב פפא לאביי והא אמרי אינשי איתתך גוצא גחין ותלחוש לה לא קשיא הא במילי דעלמא והא במילי דביתא לישנא אחרינא הא במילי דשמיא והא במילי דעלמא אמר רב חסדא ה כל השערים ננעלים חוץ משערי אונאה שנאמר 7 הנה ה' נצב על חומת אנך ובידו אנך א"ר אלעזר הכל נפרע בידי שליח חוץ מאונאה שנאמר ובידו אנך א"ר אבהו ג' אין הפרגוד ננעל בפניהם אונאה וגזל וע"ז אונאה דכתיב ובידו אנך גזל דכתיב 8 חמס ושוד ישמע בה על פני תמיד ע"ז דכתיב 9 העם המכעיסים אותי על פני תמיד [וגו'] אמר רב יהודה לעולם יהא אדם זהיר בתבואה בתוך ביתו שאין מריבה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא על עסקי תבואה שנאמר 10 השם גבולך שלום חלב חטים ישביעך אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי כמשלם שערי מכדא נקיש ואתי תיגרא בביתא ח) ואמר רב חיננא בר פפא לעולם יהא אדם זהיר בתבואה בתוך ביתו שלא נקראו ישראל דלים אלא על עסקי תבואה שנאמר 11 והיה אם זרע ישראל וגו' וכתיב 12 ויחנו עליהם וגו' וכתיב 13 וידל ישראל מאד מפני מדין ט) (וא"ר) חלבו ו לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו שאין ברכה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא בשביל אשתו שנאמר 14 ולאברם הטיב בעבורה והיינו דאמר להו רבא לבני מחוזא אוקירו לנשייכו כי היכי דתתעתרו תנן התם י) חתכו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא ר"א מטהר וחכמים ז מטמאין

וזה

ובצלעי. בשביל אשתי זו שמתחלה חטאתי בה כמו (בראשית ב) ויבן את הצלע: **שמחו ונאספו קרעו ולא דמו.** אם קרעוני לא מלאו דם: כ) **כדדרש רבא.** דטובה מעשה של דוד ובת שבע משלהם וספק אשת איש היא שהיוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו על מנת שאם ימות שתהא מגורשת מעכשיו ולא תיזקק ליבם וכל אותן הימים היא ספק מגורשת אם מת מגורשת מתחילה ואם לא מת לא נתגרשה: **היא מוצאת והיא שלחה.** אע"פ שהיו מוציאין אותה לשריפה לא אמרה להם ליהודה נבעלתי אלא שלחה לו למי שאלה לו אנכי הרה ואם יודה הוא מעצמו יודה: **עמיתו.** עם אתו: **באונאת אשתו.** באונאת דברים לצערה: **אונאתה קרובה.** לבא. פורענות אונאתה ממהר לבא: **שמעה תפלתי.** אין לשונו מלשון בקשה שמבקש מאת הקב"ה שישמע תפלתו אבל אל תחרש יש לשונו מלשון בקשה ולומר בזו אני בוטח שאין דרכך לשתוק ולא להחרים. אל תחרש אל תעשה אל תתן משמשין לשון בקשה ומשמשין לשון עתיד כגון (תהלים קכא) אל יתן למוט הרי לשון בקשה ויאמר יעקב לא תתן לי מאומה (בראשית ל) הוא לשון עתיד: **רק לא היה כאחאב.** סיפיה דקרא אשר הסתה אותו איזבל אשתו: [**אתתך גוצא.** אתתך קטנה כפוף עצמך ושמע דבריה]: **כל השערים.** של תפלה ננעלו: **חוץ משערי אונאה.** הצועק על אונאת דברים אין השער ננעל בפניו: **הכל ע"י שליח.** נפרעים על כל עבירות ע"י שליח: **ובידו.** לא מסרה לשליח: **פרגוד.** מחיצה שבין שכינה לצבא מרום: **אינו ננעל.** ל) להפסיד ראייתן מן המקום אלא תמיד רואה אותם עד שיפרע: **ובידו אנך.** משמע שהיא תמיד אצלו ומשמש בה: **על פני.** לפני ואין מחיצה בינו לבין העבירה: **אימתי גבולך שלום.** כשחלב חטים ישביעך הקב"ה: **מכדא.** כד שנותנים בו שעורים: **נקיש ואתי תגרא.** התגר מקשקש ובא. ואני שמעתי הכד מקשקש כדרך כלי ריקם שנשמע בו קול הברה כשמקשקשין עליו: **וידל ישראל.** לעיל מיניה כתיב ויחנו עליהם וישחיתו את יבול הארץ: מ) **אוקירו נשייכו.** כבדו נשותיכם: **מחוזא.** עיר שהיה רבא דר בתוכה כך שמה: **חתכו חוליות.** תנור העשוי חוליות מצרפו בכבשן כדרך כלי חרס ואח"כ צירף החוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא: **ר"א מטהר.** שאין זה כלי חרס אלא בנין כעין כלי גללים וכלי אדמה שאין מקבלין טומאה: **וחכמים מטמאין.** דאזלי בתר חוליות. שאר תנורים שלהם היו עשוים כעין קדירות גדולות ופיו למעלה וצורף בכבשן כשאר קדירות ומטלטלים אלא שהיה מושיבו על הארץ או על הדף ומדביק את טפילות הטיט סביב על כולו לעשותו עב שיקלוט ויחזיק את חומו:

עכנאי

נוח לו לאדם שיבא על ספק אשת איש כו'. נקט הכי משום דבת שבע ספק אשת איש הויא ופי' בקונטרס משום דכל היוצא למלחמת בית דוד כותב גט לאשתו ע"מ שאם ימות יגרשנה ולא תיזקק ליבם וכל אותם הימים היא ספק מגורשת וק' לר"ת דא"כ אין זה כל היוצא אלא דוקא שיש להם אחין ואין להם בנים מיהו בקונטרס לאו דוקא נקט יבם אלא שלא תתעגן ועוד קשה לר"ת דאמר במסכת שבת (ד' נו. ושם ד"ה גט) כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה אמאי והא חזר אוריה מן המלחמה אח"כ ומיהו יש לדחות שהיו מתנין אם לא יחזור בסוף המלחמה ועוד קשה דתניא בפ' מי שאחזו (גיטין דף עג. ושם: ד"ה אמר) מה היא באותן הימים רבי יהודה אומר הרי היא כאשת איש לכל דבריה ר' יוסי אומר מגורשת ואינה מגורשת ואפילו לרבי יוסי חטא דוד דאינה מגורשת ודאי וכ"ת דהתם בלא אמר מעכשיו דמוקי לה בגמרא באומר מעת שאני בעולם כלומר שעה אחת קודם מיתתי ובמלחמת [בית] דוד היו כותבים מהיום הא קתני בהדיא בתוספתא נ) מהיום אם מתי הימים שבינתים רבי יהודה אומר היא כאשת איש ומתני' דמי שאחזו (שם) נמי מוכח דאמר מהיום דלאלעיל מיניה קאי והא דאמר בגמרא באומר מעת שאני בעולם מפ' ר"ת ור"ח דפירושו נעשה כאומר מעת שהוא בעולם משום כיון דאמר אם מתי מתכוין לרחק הגרושין כמו שיוכל ואינו רוצה שתתגרש עד סמוך למיתתו והא דקאמר מהיום להראות שהוא רוצה שיחולו גרושין ס) (מהיום) ומפ' ר"ת דבמלחמת בית דוד היו מגרשין לגמרי בלא שום תנאי אלא היו עושין הדבר בצנעה כדי שלא יהו קופצין על נשותיהן לנושאן לכך קרו להו ספק אשת איש ולכל הפי' קשה דאפילו בא על אשת איש ודאי טוב ממלבין מדקאמר דוד הבא על אשת איש מיתתו בחנק ויש לו חלק לעולם הבא אבל מלבין כו':

ולא עוד אלא בשעה שעוסקין בנגעים ואהלות. כלומר לא מבעיא בשעה שהם בטלים אלא אפי' עסוקים בהלכות חמורות וגם אין ענייננו לאשת איש ויש ספרים דגרסי בשעה שעוסקין בארבע מיתות ב"ד ע):

דכתיב היא מוצאת. בלא אל"ף כמו (איכה ד) וילת אם בניין שהיתה קרובה לאש כבר ולא שלחה לו אלא ברמז אם לא היה מודה לא היתה מפרסמתו:

ואל דמעתי אל תחרש. אינו אומר שמע אל בכיי או ראה דמעתי אלא אל תחרש כלומר בטוח אני שלא תחרש דשערי דמעות לא ננעלו פ):

חתכו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא. אם לא היה חול בינתים היה מודה רבי אליעזר דכלי חשוב הוא שהטפלה סביב לתנור מחברת החוליות ומעמידתן זו אצל זו ומשום דנתן חול בינתים להפריד החוליות זו מזו מטהר ר"א והכי תנן במסכת כלים (פרק ה משנה ח) חתכו לרוחבו פחות מארבעה טפחים טהור מרחו בטיט טמא מסיקנו לאפות בו סופגנים הרחיק את הטפלה ונתן חול או צרור בינתים בזה אמרו הנדה (א) והטמאה והטהורה אופות בו והוא טהור קתני חול דומיא דצרור שהוא יבש:

מסורת הש"ס

א) סנהדרין קז. ע"ש, ב) [אמר כצ"ל], ג) ברכות מג: סוטה י: כתובות סז:, ד) נ"א הונא, ה) נ"א חנינא, ו) [שבועות ל.], ז) [ברכות לב:], ח) [נ"ל אמר], ט) [נ"ל אמר ר'], י) כלים פ"ה [מ"י] ברכות יט. עדיות פ"ז [מ"ז], כ) [ד"ה כדדרש לפני ד"ה ובצלעי], ל) [נ"ל להפסיק וכן הוא בדפו"י ועי' רש"ש], מ) [ד"ה אוקירו אחר ד"ה מחוזא], נ) [פ"ה דגיטין ע"ש], ס) [נ"ל מחיים], ע) [ובמסכת סנהדרין קז. גר' להדיא בשעה שעוסקים בד' מיתות ב"ד], פ) [ועי' תוס' ברכות לב: ד"ה אף],

◆

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה חתכו וכו' הנדה והטהורה כצ"ל ותיבת והטמאה נמחק:

◆

גליון הש"ס

גמ' ויש לו חלק לעוה"ב. עיין סוטה דף ד ע"ב תוס' ד"ה היא תנודנו:

◆

מוסף רש"י

אל דמעתי אל תחרש. מדלא כתיב את דמעתי תראה, שמע מינה נראית היא לפניו ואין צריך להתפלל אלא שמתקבל לפניו (ברכות לב:). **חתכו חוליות.** תנור של חרס שהוא עשוי ככלי ומטלטל ותחילת ברייתו מן הטיט ומצרפו בכבשן כשאר קדרות, ואם נטמא הצריכו הכתוב נתיצה ואם נתנו בענין זה שחתכו סביב סביב כחוליות עגולות וחזר וחיברו בטיט של חול בין חוליא לחוליא, רבי אליעזר מטהר. עולמית, שאינו עוד ככלי חרס שלא נשרף בכבשן, וחכמים מטמאים (ברכות יט.).

עין משפט
נר מצוה

קפב א מיי' פ"א מהל' איסורי ביאה הל' ו סמג לאוין קג:

ב [מיי' פ"ו מהל' דעות הל' ח ופ"ג מהל' תשובה הל' יד טוש"ע ח"מ סימן תכ סעיף לט]:

קפג ג טוש"ע ח"מ סי' רכח סעיף א בהג"ה:

קפד ד מיי' פט"ו מהל' אישות הלכה יט סמג לאוין קעא טוש"ע ח"מ סי' רכח סעיף ג:

קפה ה מיי' פי"ד מהל' מכירה הלכה יח סמג שם טוש"ע שם סעיף א:

קפו ו מיי' פט"ו מהל' אישות הלכה יט:

קפז ז מיי' פט"ז מהל' כלים הלכה ה:

◆

תורה אור השלם

1 וּבְצַלְעִי שָׂמְחוּ וְנֶאֱסָפוּ נֶאֶסְפוּ עָלַי נֵכִים וְלֹא יָדַעְתִּי קָרְעוּ וְלֹא דָמּוּ: תהלים לה טו

2 הִוא מוּצֵאת וְהִיא שָׁלְחָה אֶל חָמִיהָ לֵאמֹר לְאִישׁ אֲשֶׁר אֵלֶּה לּוֹ אָנֹכִי הָרָה וַתֹּאמֶר הַכֶּר נָא לְמִי הַחֹתֶמֶת וְהַפְּתִילִים וְהַמַּטֶּה הָאֵלֶּה: בראשית לח כה

3 וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עֲמִיתוֹ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא כה יז

4 גַּם כִּי אֶזְעַק וַאֲשַׁוֵּעַ שָׂתַם תְּפִלָּתִי: איכה ג ח

5 שִׁמְעָה תְפִלָּתִי יְיָ וְשַׁוְעָתִי הַאֲזִינָה אֶל דִּמְעָתִי אַל תֶּחֱרַשׁ כִּי גֵר אָנֹכִי עִמָּךְ תּוֹשָׁב כְּכָל אֲבוֹתָי: תהלים לט יג

6 רַק לֹא הָיָה כְאַחְאָב אֲשֶׁר הִתְמַכֵּר לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְיָ אֲשֶׁר הֵסַתָּה אֹתוֹ אִיזֶבֶל אִשְׁתּוֹ: מלכים א כא כה

7 כֹּה הִרְאַנִי וְהִנֵּה אֲדֹנָי נִצָּב עַל חוֹמַת אֲנָךְ וּבְיָדוֹ אֲנָךְ: עמוס ז ז

8 כְּהָקִיר בַּיִר מֵימֶיהָ כֵּן הֵקֵרָה רָעָתָהּ חָמָס וָשֹׁד יִשָּׁמַע בָּהּ עַל פָּנַי תָּמִיד חֳלִי וּמַכָּה: ירמיהו ו ז

9 הָעָם הַמַּכְעִיסִים אוֹתִי עַל פָּנַי תָּמִיד זֹבְחִים בַּגַּנּוֹת וּמְקַטְּרִים עַל הַלְּבֵנִים: ישעיהו סה ג

10 הַשָּׂם גְּבוּלֵךְ שָׁלוֹם חֵלֶב חִטִּים יַשְׂבִּיעֵךְ: תהלים קמז יד

11 וְהָיָה אִם זָרַע יִשְׂרָאֵל וְעָלָה מִדְיָן וַעֲמָלֵק וּבְנֵי קֶדֶם וְעָלוּ עָלָיו: שופטים ו ג

12 וַיַּחֲנוּ עֲלֵיהֶם וַיַּשְׁחִיתוּ אֶת יְבוּל הָאָרֶץ עַד בּוֹאֲךָ עַזָּה וְלֹא יַשְׁאִירוּ מִחְיָה בְּיִשְׂרָאֵל וְשֶׂה וָשׁוֹר וַחֲמוֹר: שופטים ו ד

13 וַיִּדַּל יִשְׂרָאֵל מְאֹד מִפְּנֵי מִדְיָן וַיִּזְעֲקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל יְיָ: שופטים ו ו

14 וּלְאַבְרָם הֵיטִיב בַּעֲבוּרָהּ וַיְהִי לוֹ צֹאן וּבָקָר וַחֲמֹרִים וַעֲבָדִים וּשְׁפָחֹת וַאֲתֹנֹת וּגְמַלִּים: בראשית יב טז